

Verbalna i neverbalna komunikacija u dječjoj igri

Mršić, Tea

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:105740>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-27**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

TEA MRŠIĆ

VERBALNA I NEVERBALNA KOMUNIKACIJA U DJEČJOJ IGRI
Završni rad

Pula, rujan 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

TEA MRŠIĆ

VERBALNA I NEVERBALNA KOMUNIKACIJAU DJEČJOJ IGRI
Završni rad

JMBAG: 0303089083

Studijski smjer: Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Predmet: Igre i djeca

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Opća pedagogija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Marina Diković

Pula, rujan 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidatkinja za prvostupnicu _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod _____ nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

UVOD	1
1. DIJETE I IGRA	2
1.1. Zašto je igra važna od najranijeg djetinjstva.....	3
1.2. Razvojne faze igre ovisno o dobi	4
1.2.1. Dojenčad i bebe.....	4
1.2.2. Djeca od 2 do 4 godine.....	5
1.2.3. Djeca iznad 4 godine do školske dobi	5
1.3. Uloga igre u kognitivnom, socio-emocionalnom i motoričkom razvoju	6
1.3.1. Uloga igre u kognitivnom razvoju djeteta.....	6
1.3.2. Uloga igre u socio-emocionalnom razvoju djeteta.....	7
1.3.3. Uloga igre u motoričkom razvoju djeteta	12
2. KOMUNIKACIJA DJECE	13
2.1. Zašto je komunikacija toliko važna za djecu?.....	14
2.2. Kako djeca razvijaju komunikacijske vještine i kako komuniciraju?.....	14
3. VERBALNA I NEVERBALNA KOMUNIKACIJA.....	16
3.1. Verbalna komunikacija djece kroz igru	16
3.2. Aktivnosti za poticanje razvoja govora i jezika	17
3.3. Neverbalna komunikacija djece kroz igru	18
3.4. Uloga odraslih (roditelja i odgajatelja) u dječjoj igri	21
4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	23
4.1. Ciljevi istraživanja.....	23
4.2. Zadaci	23
4.3. Hipoteze	23
4.4. Ispitanici istraživanja	23
4.5. Instrumenti istraživanja.....	24
5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	25

5.1. Rezultati obzirom na vrstu komunikacije koju djeca koriste tijekom igre ...	25
5.2. Rezultati vezani uz povezanost spola s verbalnom i neverbalnom komunikacijom.....	30
6. RASPRAVA.....	32
6.1. Učestalost korištenja verbalne i neverbalne komunikacije ovisno o njihovoj dobi	32
6.2. Povezanost spola na razlike u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji u igri.	32
7. ZAKLJUČAK.....	34
8. LITERATURA	36
PRILOG – MATRICA.....	37
POPIS SLIKA	39
SAŽETAK	40
SUMMARY	41

UVOD

Igru nazivaju još i “dječjim radom” jer se djeca kroz igru uče interakciji s okolinom, otkrivaju svoje interese i stječu kognitivne, motoričke, govorne, jezične i socijalno-emocionalne vještine. Kroz razne vrste igre djeca će otkrivati, stvarati i rješavati probleme u sigurnom okruženju. Kako djeca rastu i sazrijevaju, tako teže složenijim igrama, što omogućuje razvoj novih vještina koje su raznovrsnije i kompleksnije. Igra se smatra glavnom aktivnošću male djece koja počinje od rođenja, prvim krikom, plačem. Nakon rođenja komunicira s roditeljima kako bi njegove potrebe bile zadovoljene. Ako roditelj odgovara na djetetove grimase i izraze lica, dijete će stvarati pozitivnu sliku o svemu što ga okružuje. To će dovesti do toga da će takvo dijete imati više samopoštovanja, ali će imati i sposobnost da lakše prihvati druge osobe. Igra je bitan aspekt razvoja djeteta koji odražava kognitivne promjene, ali je prvenstveno važna zbog druženja i interakcije s drugom djecom ili odraslima. Sve je više istraživanja o igri u posljednjih pedesetak godina. Svaki roditelj treba promatrati svoje dijete i što više komunicirati s njim. Što se dijete bolje neverbalno izražava, to će mu kasnije verbalne vještine biti veće. Govor je oblik verbalne komunikacije, a razvija se i usavršava odrastanjem. Dijete najviše vremena provodi komunicirajući s vršnjacima pa je sasvim prirodno da je igra najpogodnija za njihovu komunikaciju. Sve što je dijete savladalo u djetinjstvu ostaje mu kao najbolji temelj za daljnji napredak kroz život.

Od iznimne važnosti je da se svaki odgojitelj, kako sadašnji, tako i budući aktivno pozabavi dječjom komunikacijom jer svaka dječja aktivnost uključuje njihovu međusobnu komunikaciju. Na taj način najbolje stječu uvid u njihove verbalne mogućnostima, ali i neverbalne znakove koji su važni za interakciju s okolinom.

1. DIJETE I IGRA

Igra je aktivnost u kojoj djeca pokazuju svoju izuzetnu sposobnost istraživanja, mašte i donošenja odluka. Iako se igra često opisuje kao 'dječji rad', ona im je jako ugodna. Vrsta igre u koju se djeca uključuju i njezine svrhe mijenjaju se tijekom djetinjstva do adolescencije. Kroz igru dijete se razvija te stječe nove pojmove o sebi, svojoj okolini i fenomenima koji ga okružuju (Slunjski, 2013).

Igra se smatra toliko važnom za razvoj djeteta da ju je Visoko povjerenstvo Ujedinjenih naroda za ljudska prava priznalo kao pravo svakog djeteta. Igra – ili slobodno nestrukturirano vrijeme u slučaju starije djece i adolescenata – ključna je za kognitivnu, fizičku, socijalnu i emocionalnu dobrobit djece i mladih. Kako navodi (Došen, 2016) igra je jedna od osnovnih potreba djeteta i najvažnija aktivnost u kojoj ono provodi svoje vrijeme. Jako je važno da igra po svojoj osobitosti mora biti jednostavna, uzbudljiva, izvor zabave, laka, spontana, korisna za razvoj djeteta, ali i primjerena uzrastu djeteta. Igra u djetinjstvu stimulira mozak radi uspostave veze između živčanih stanica. To je ono što djetetu pomaže razviti i grubu motoriku (hodanje, trčanje, skakanje, koordinaciju) i finu motoriku (pisanje, rukovanje malim alatima, detaljan rad rukom). Igra tijekom tinejdžerskih godina i u odrasloj dobi pomaže mozgu da razvije još više povezanosti, posebno u prednjem režnju koji je centar za planiranje i donošenje dobrih odluka. Igra razvija izvršnu funkciju mozga.

Izvršna funkcija odnosi se na mentalne vještine koje nam omogućuju upravljanje vremenom i pažnjom, planiranje i organiziranje, pamćenje detalja i odlučivanje što je, a što nije prikladno reći i učiniti u danoj situaciji. To je također ono što pomaže rastućoj djeci da nauče ovladati svojim emocijama i koristiti prošla iskustva kako bi razumjeli što učiniti u sadašnjosti. To su vještine koje su ključne za samokontrolu i samodisciplinu. Igra je važna za razvoj djece i komunikaciju djece s vršnjacima i odraslima. Roditelji su djetetov „prvi učitelj“ i veliki dio tog podučavanja se događa kroz igru. Igra pomaže djetetu da nauči i poštuje pravila koja vrijede obitelji i što se od njega ili nje očekuje. Kako djeca rastu, igra im pomaže da nauče kako se ponašati u društvu. Igra daje djeci priliku da formiraju svoje viđenje svijeta. Igra omogućuje djeci da razvijaju vlastitu kreativnost korištenjem mašte. Igra je prvi način da dijete otkriva svijet u kojem živi. Igranjem dijete ovladava vještinama koje će mu pomoći u stjecanju samopouzdanja i ubrzanju oporavka od neuspjeha. Igra omogućuje djetetu da nauči vještine pregovaranja, rješavanja problema, dijeljenja i rada unutar grupe. Djeca,

također, stječu vještine donošenja odluka i otkrivaju vlastite interese upravo tijekom igre.

1.1. Zašto je igra važna od najranijeg djetinjstva

Igra je jedan od najvažnijih načina kako bi djeca stekla osnovna znanja i vještine. Igra ima mnogo oblika. Svi se znaju igrati i igru možemo vidjeti na ulicama, na igralištima, predškolskim ustanovama, učionicama itd. Od pamtivijeka se igraju pripadnici raznih kultura, različitih ekonomskih prilika, godina... Igra pomaže djeci da razviju sposobnost pravilnog izražavanja svojih emocija. Kada je dijete vrlo malo, ono ima nekakav obrazac ponašanja, te često koristi neku igračku da bi stupilo u komunikaciju s drugim djetetom. Kako sazrijevaju ovo se gubi, pa stupanje u komunikaciju postaje sve spontanije i emocionalnije.

Kasnije preferiraju komunikaciju jedan na jedan, a ne u grupi, što je znak zrelije komunikacije. Dijete kontrolira poruke koje šalje i razumije one koje prima od drugog djeteta. Istraživanja su pokazala da je oponašanje vrlo važno u ovoj fazi, dijete oponaša da bi stupilo u kontakt s drugim djetetom, međutim kako bude usvajalo više riječi, oponašanje će biti beskorisnije. Sudionici igre su često nasmijani. Naravno, u igri se mogu doživjeti i frustracije (Kako sam mogao izgubiti? Zašto ne mogu napraviti ovaj dvorac?), ali ipak osjećaji koji prevladavaju jesu uživanje, motivacija, uzbuđenje i zadovoljstvo. Gledajući djecu kako se igraju, možemo primijetiti da su duboko udubljeni, često kombinirajući fizički, postoji mentalni i verbalni angažman. Igra omogućuje djeci da se kroz interakciju bolje razumiju i izgrađuju čvršće prijateljstvo. Mnogi roditelji intuitivno znaju zašto je igra važna u razvoju djeteta, ali unatoč brojnim prednostima, rijetko povezujemo igru s učenjem. Međutim, prema studijama, igranje je učenje.

Djeca u igri uče kako:

- napraviti plan i slijediti ga („Nacrtat ću svoju obitelj. Koga ću nacrtati na slici?“)
- učiti iz pokušaja i pogrešaka, koristeći maštu i vještine rješavanja problema („Moj toranj je pao! Možda mi moj prijatelj može pomoći da ga ponovno izgradim.“)
- razvijati logiku i analitiku („Još mi nedostaju neki dijelovi u ovoj slagalici. Koji bi mi mogli odgovarati?“)

- komunicirati s prijateljima iz grupe i razgovarati o razlikama u stajalištima („Želim biti majka. Možeš li biti beba? Ili možda baka?“)
- dijeliti zadovoljstvo za postignuća („Uspjeli smo zajedno!“)
- razvijati kreativnost i istraživati („Pitam se što će se dogoditi ako pomiješam ove boje?“)

Dok se igraju djeca uče kritičke vještine i razvijaju se ne razmišljajući: „Sada ću nešto naučiti iz ove aktivnosti.“ Ipak, igra stvara snažne prilike za učenje u svim područjima razvoja. Igra postavlja temelje za razvoj kritičkog društvenog i emocionalnog znanja i vještina. Kroz igru djeca uče stvarati veze s drugima, dijeliti, pregovarati i rješavati sukobe, kao i naučiti vještine zauzimanja za sebe. Također, kroz igru djeca se uče vodstvu kao i pripadnosti grupi. Nadalje, igra je prirodno oruđe koje djeca mogu koristiti za izgradnju samopoštovanja i vještina suočavanja, dok se uče nositi s društvenim izazovima kao i svladavanjem strahova. Općenito, igra zadovoljava osnovnu ljudsku potrebu za izražavanjem mašte, radoznalosti i kreativnosti, koji su ključni resursi u svijetu znanja. Pomaže djeci da se snađu, da pronađu zadovoljstvo, te da koriste maštu i inovativnost. Doista, vještine koje djeca steknu kroz igru u predškolskoj dobi temelj su buduće kompletne osobe. Nove igre pojavljuju se svakim danom, a u sebi nose utjecaje suvremenog društva, tehnologije i kulture u kojoj nastaju (Rajić i Petrović-Sočo, 2015).

1.2. Razvojne faze igre ovisno o dobi

Bilo koja aktivnost, organizirana ili spontana, koju dijete smatra zabavnom, smatra se igrom. Ali igra je puno više od zabavne aktivnosti za vaše dijete. Kako dijete raste, prolazi kroz različite faze razvoja igre. Igrajući se, djeca uče i razvijaju važne vještine koje će nastaviti koristiti tijekom svog života. Rješavanje problema, kreativnost i spremnost na rizik samo su neke od vještina koje se razvijaju kroz igru. Postoji 6 faza igre tijekom ranog djetinjstva, a sve su važne za razvoj djeteta (Rajić i Petrović-Sočo, 2015).

1.2.1. Dojenčad i bebe

U ovoj fazi beba samo radi puno pokreta rukama, nogama, šakama, stopalima itd. Uče i otkrivaju kako se njihovo tijelo kreće. U dojenačkoj dobi, senzorno-motorička

iskustva koja dovode do razvoja vještina događaju se "slučajno" tijekom igre što doprinosi razvoju djeteta. Dojenče istražuje okolinu, mašući rukama i udaranjem u zvečku. Zvuk koji zvečka proizvodi uči dojenče o svojstvima i funkciji predmeta. Dojenče počinje shvaćati da su mu ruke oruđe za interakciju s okolinom, te sve češće svrhovito poseže i hvata predmete. Prije pojave usmene komunikacije, dojenčad se često uključuju u neverbalnu komunikaciju s partnerima u igri. Na primjer, razmjenjuju poglede i izraze lica sa svojim roditeljima (npr. beba se nasmiješi, a roditelj uzvratí osmijeh). Kako dojenčad počne proizvoditi zvukove (tj. gugutati, brbljati), njihovi komunikacijski partneri obično oponašaju ove zvukove ili reagiraju pozitivno, pojačavajući djetetovo razumijevanje učinka njegovog ponašanje na druge sudionike u komunikaciji. Dijete zbog toga proizvodi sve više zvukova kako bi se dobio odgovor od roditelja, odgojitelja. Ova pojava obrnutih interakcija je temelj za kasniji razvoj društvenih vještina. Od trećeg mjeseca do druge godine života je faza kada se dijete igra samo i još nisu zainteresirani za igranje s drugima.

1.2.2. Djeca od 2 do 4 godine

Dok se mališani igraju, razvijaju temelje za uspješnu društvenu, komunikacijsku, motoričku i svaku drugu vještinu. Stoga je važno olakšati sudjelovanje u pozitivnoj i edukativnoj aktivnosti. Razvoj verbalnog jezika u ovom trenutku utječe na razvoj vještina igre. Djeca iznad dvije godine počinju oponašati jezik i ponašanje drugih sudionika, te počinju pokazivati sve veću neovisnost te najčešće započinju paralelnu igru (tj. igranje u blizini drugih, ali ne s njima). U ovom razdoblju fine motoričke sposobnosti su dovoljno razvijene da dijete može pravilno držati pribor za pisanje ili preciznije manipulirati predmetima, što se dalje razvija tijekom predškolske godine. Djeca od 3 – 4 godine počinju komunicirati s drugima tijekom igre, ali bez velike interakcije. Na primjer, djeca se mogu igrati na istom prostoru, ali svi rade različite stvari poput penjanja, ljuljanja itd.

1.2.3. Djeca iznad 4 godine do školske dobi

Razvijanje jezičnih i kognitivnih vještina tijekom predškolske dobi dovodi do igranja složenijih igara. Sve veća znatiželja prema okolini rezultira većim razumijevanjem različitosti predmeta i njihovim namjenama. Djeca u ovoj dobi mogu

uživati u razvrstavanju predmeta u smislene skupine ovisno o boji, obliku, namjeni itd. Boljim razumijevanjem, povećanjem pažnje i koncentracije djeca u ovoj dobi počinju igrati jednostavne društvene igre. Pružanjem podrške djetetovoj kreativnosti u predškolskoj dobi postavlja se temelj njegovog kontinuiranog razvoja u godinama koje slijede.

1.3. Uloga igre u kognitivnom, socio-emocionalnom i motoričkom razvoju

Igra je važna za djecu kako bi bila u formi i zdrava. Kroz igru djeca dobivaju velik niz zdravstvenih beneficija od sagorijevanja kalorija, održavanja kondicije, izdržljivost. Također pomaže djeci da razumiju svoje tijelo (granica sposobnosti), stječu samopouzdanje i veći osjećaj postignuća. Pokazalo se da tjelesna aktivnost doprinosi rastu i funkciji mozga. Igra uključuje tjelesnu aktivnost djece, bilo u zatvorenom bilo na otvorenom, jer je veoma važno da dijete utroši svoju energiju. Istraživanja pokazuju da što se prije dijete počne igrati, to će biti aktivnije kada budu starije. Igra je prirodan izbor za zabavu male djece.

1.3.1. Uloga igre u kognitivnom razvoju djeteta

Igra je također važna i za kognitivni razvoj djeteta – to jest, za sposobnost djeteta da razmišlja, razumije, komunicira, pamti, zamišlja i razrađuje što bi se moglo sljedeće dogoditi. Djeca kroz igru rješavaju probleme, stvaraju, eksperimentiraju, razmišljaju i uče.

Za kognitivni razvoj djeteta od iznimne važnosti je igra sa roditeljima. To je zato što zajednička igra izgrađuje vaš odnos i šalje jednostavnu, ali snažnu poruku – važan/a si mi. Ova je poruka ključna za pomoć djetetu da shvati tko je i gdje se pripada. To također daje djetetu samopouzdanje da nastavi istraživati i učiti o svijetu oko sebe.

Djeca kroz igru razvijaju sljedeće kognitivne vještine:

- rješavanje problema
- moć mašte i kreativnosti
- pojmovi kao što su oblici, boje, mjerenje, brojanje i prepoznavanje slova,
- pojmovi snage kao što su koncentracija, upornost i otpornost.
- razvoj pismenosti i računanja – igra zahtijeva razmišljanje, jezik, interakciju, znatiželju i istraživanje.

- vještine i razumijevanje uključujući povećano razumijevanje riječi i njihove upotrebe
- vještine slušanja i govora
- vještine pisanja kroz škrabanje, slikanje i crtanje
- učenje kako priče funkcioniraju (zaplet, likovi, struktura)
- učenje da objekti mogu označavati nešto drugo (blok može biti simbol za telefon) što je temelj učenja za formalno čitanje, pravopis i računanje jer su slova, riječi ili brojevi dio sustava simbola
- učenje da slova, riječi, simboli, brojevi i znakovi imaju svrhu i da su značajni za druge.

Vremenom, iskustvom i vježbom, djeca predškolske dobi će početi organizirati igre i sklapati prijateljstva, početi razumijevati pojmove kao što su 'veći' i 'viši', postavljati puno pitanja, posebno 'zašto', početi razvijati smisao za humor i uživati u šalama i zagonetkama, razvijati koncept vremena, početi pregovarati s drugima ako nešto žele, početi predviđati što će se sljedeće.

S četiri godine djeca još uvijek imaju prilično slabu koncentraciju, pa ako aktivnost traje predugo dijete bi moglo postati nemirno ili će mu postati dosadno. Četverogodišnje dijete će vjerojatno početi postavljati škakljiva pitanja o temama kao što su seksualnost, smrt i uznemirujuće vijesti. Na primjer, vaše dijete može pitati: „Odakle dolaze bebe?“. Polazak u predškolu može jako zbuniti dijete. Budući da se osim igre tu pojavljuju i neke druge aktivnosti koje se razlikuju od onih kod kuće ili predškolske ustanove, to u početku može biti zamorno i zbunjujuće pa će djetetu trebati puno vremena, ljubavi i podrške da se prilagodi novonastaloj situaciji (Šegud, 2015) navodi da tradicionalan pristup komunikaciji gdje odgojitelj odgovara na pitanja djeteta na koja je teško dati odgovor, ali takva otvorena komunikacija će dati poticaj za razvoj djeteta i pomoći mu u daljnjem stjecanju novih znanja i vještina.

1.3.2. Uloga igre u socio-emocionalnom razvoju djeteta

Socijalne vještine ključne su za sve što treba naučiti u ranoj dobi. Kako djeca rastu, uče o načinu na koji svijet funkcionira tako što smišljaju igre s pravilima, kako 'pobjeđivati' i 'gubiti' i igrati pošteno. Također, naučit će kako kontrolirati svoje reakcije, kako bi bili prihvaćeni od svojih vršnjaka. Igranje igrica omogućuje djeci učenje o

osobnom prostoru, pregovaranju i rješavanju problema, ali najviše od svega omogućuje djeci da se opuste i zabave.

Kroz društvenu igru djeca uče kako komunicirati s onima oko sebe, graditi prijateljstva, uče se empatiji i razvijaju svoje komunikacijske vještine, verbalno i neverbalno. Igra s drugima također može naučiti djecu suradnji i povjerenju. Socijalne vještine su ključne životne vještine koje utječu na svaki aspekt čovjekova života, kroz povezanost djeteta s odgojiteljem, učiteljem, obitelji i prijateljstvima koja grade s vršnjacima.

Društvene aktivnosti uče djecu o dijeljenju, suradnji, vještinama izbjegavanja i rješavanju sukoba, a da oni uopće ne shvaćaju da uče! Kako djeca više međusobno komuniciraju dok se igraju, tako uče vrijedne komunikacijske vještine; verbalni i neverbalni (govor tijela i ekspresija lica). Biti u stanju učinkovito komunicirati s ljudima moćna je vještina i oslanja se na to da dijete može reći što želi, slušati druge i tumačiti što se događa oko njih - a igra čini upravo to. Kroz igru djeca uče prepoznati govor tijela; prijevara, tjeskoba, opasnost, privrženost, zabrinutost i čitav niz drugih emocija, koje su sve potrebne za razumijevanje pravog značenja riječi i vještina je potrebna za odrasli život.

Socijalne prednosti igre su:

- naučiti dijeliti i surađivati,
- pojačano samopouzdanje,
- vještina izbjegavanja i rješavanje sukoba,
- vještine verbalne i neverbalne komunikacije,
- razvijanje vještine slušanja,
- prijateljstvo,
- razvoji emocije(empatija, povjerenje i privrženost),
- učenje pravila i kako pobijediti i izgubiti.

Aktivnosti koje promiču ove prednosti su:

- pričanje priča koristeći različite izraze lica,
- timske igre,
- igre s loptom, te
- igranje s drugom djecom.

Djeca moraju naučiti da postoje granice. Učenje toga kroz igru može pomoći djeci da reguliraju vlastito ponašanje prema drugima i svijetu oko sebe.

Svi smo zabrinuti za sigurnost djece – posebno kada je u pitanju radnja koja može dovesti do ozljeda. Međutim, kroz igru djeca mogu pomicati vlastite granice i preuzimati kontrolirane rizike postupno povećavajući razinu rizika, djeca uče što mogu učiniti sigurno, a što je previše, koliko brzo ići, koliko daleko od kuće i kakav je osjećaj pasti i ponovno se ustati.

Pravila igre uče djecu da slijede upute, granice, samokontrolu i pravednost odluka. Prednosti igre koja utječu na ponašanje su:

- postavljanje granica,
- osjećaj za opasnost,
- razvoj samokontrole,
- poboljšanje socijalnih vještina,
- kontrola emocija,
- jačanje fizičke izdržljivosti,
- naučiti pokušati ponovno,
- elastičnost,
- prevladavanje straha od neuspjeha.

Aktivnosti koje promiču ove prednosti su:

- igra borbe,
- odlazak u park s prijateljima,
- preskakanje,
- igre s pravilima,
- sve što izaziva dijete da preuzme fizički ili mentalni rizik u kontroliranom okruženju.

Kreativna igra je izvrstan način da se djeca izraze i razviju svoju maštu. Biti kreativan i maštovit pomaže djeci da razviju vještine inovativnog rješavanja problema u odrasloj dobi, a te su vještine važne bez obzira na to kojim karijerom krenu, od umjetnika do znanstvenika! Stvaranje nečega iz njihove mašte može podići djetetovo samopoštovanje, pomoći u procesuiranju emocija i razvoju prostorne svijesti. Umjetnost i rukotvorina i modeliranje također potiču djecu da koriste svoje ruke što izgrađuje snagu i koordinaciju (poznate kao fine motoričke vještine) potrebne za držanje olovke ili olovke kako bi naučili pisati. Također podučava koordinaciju ruku i očiju i koncentraciju koji su korisni za sve, od pisanja do sporta.

Igra može potaknuti djecu da se izraze i pronađu vlastiti osjećaj identiteta. Kreativna i maštovita igra ugodna je i neopasna aktivnost gdje djeca imaju kontrolu

nad onim što rade. Kroz maštovitu igru i izradu rukotvorina djeca mogu izražavati emocije i podizati svoje samopoštovanje dok prikazuju ono što su stvorili.

Kreativne prednosti igre su:

- mašta,
- samopoštovanje,
- samopouzdanje,
- kreativnost,
- uči ih da budu inovativni,
- fine motoričke sposobnosti, koordinacija i spretnost,
- koncentracija, te
- obrada emocija.

Aktivnosti koje promiču ove prednosti su:

- crtanje slika,
- pisanje priča,
- izrada i oblačenje lutaka,
- izrada dvoraca/kula od kartonskih kutija,
- stvaranje predmeta od gline.

Djeca su veoma radoznala, stoga vole istraživati nove stvari, posebno kada se igraju. Koristeći svoju prirodnu znatiželju dok istražuju svijet oko sebe, djeca proširuju svoj um – počinju učiti zašto se nešto dogodilo i što bi se moglo učiniti drugačije kako bi sljedeći put postigli drugačije rezultate. Dok djeca istražuju i isprobavaju nova iskustva, postaju sigurnija u sebe, uče o rizicima i na kraju proširuju svoj um, potiče radoznalost, postavljaju sve više pitanja te cijelo vrijeme testiraju svoje fizičke i mentalne granice.

Znatiželjne prednosti igre su:

- testiranje granice,
- testiranje teorija i znanja,
- potiče istraživanje i inovacije,
- uče o svijetu oko sebe,
- saznaju više o rizicima.

Aktivnosti koje promiču ove prednosti su:

- istraživanje novih mjesta,
- provođenje eksperimenata,

- avanture (na otvorenom ili u zatvorenom),
- kuhanje,
- korištenje igračaka na nove načine,
- rastavljanje stvari i pokušavanje sastavljanja istih.

Stručnjaci vjeruju da je igra vitalna za djetetov emocionalni razvoj, nastanak njihovog iskustva, izražavanje i razumijevanje. Od obrade ideja i osjećaja do razvoja empatije, emocionalne otpornosti i suočavanja s tjeskobom, igra je prirodan način da djeca razviju vještine koje su im potrebne da razumiju svijet u kojem žive. Igra u prirodi može potaknuti dječje raspoloženje i samopoštovanje, a čak može doprinijeti da sutra budu bolji ljudi. Također važno je da se djeca nose sa strahom unutar sigurnog okruženja za igru kako bi shvatila da je strah normalan i da im pomaže da se osjećaju ugodno sami sa sobom, nauče se nositi sa svojim emocijama, nauče rješavati probleme i pronaći rješenja za situaciju.

Grupna igra može doprinijeti tome da djeca nauče izražavati i razumjeti svoje i tuđe osjećaje. Svaka igra pomaže emocionalnom razvoju djeteta, ključ je da se djetetu omogući prostor i vrijeme da isproba različite vrste igre.

Emocionalne prednosti igre su:

- samopoštovanje,
- samopouzdanje,
- smanjena anksioznost,
- razumijevanje pobjede i poraza,
- istraživanje osjećaja, izražavanje, suosjećanje, razumijevanje svijeta u kojem žive,
- suočavanje sa strahom u sigurnom okruženju,
- rješavanje problema.

Aktivnosti koje promiču ove prednosti su: ljuljanje, penjanje na drveće, izgradnja brloga dvoraca i slično. Peteh (2018) navodi: Igra je osnovna aktivnost, životna potreba djeteta i njegova urođena osobina, snažno je sredstvo odgojnog djelovanja. Ona svakom djetetu omogućava izraziti što osjeća: radost, zadovoljstvo, nezadovoljstvo, smijeh, plač, strah, razočarenje, uspjeh, sigurnost, nesigurnost, potrebu za djecom, strepnju. Pomaže svakom djetetu u afirmiranju među drugom djecom, omogućuje mu pokazivanje vlastite sposobnosti, sklonosti, pozitivne i negativne doživljaje, spretnost, snalažljivost u određenim situacijama i čitav niz drugih

obilježja. Obogaćuje, oslobađa, pomaže, povezuje, okupira, otkriva te dijete u igri sazrijeva, razvija se i rasterećuje.

1.3.3. Uloga igre u motoričkom razvoju djeteta

Odavno je poznato da igra doprinosi zdravom tjelesnom razvoju. Međutim, sve veći broj novih istraživanja pojašnjava načine na koje se to događa. Nedavne studije kažu da se specifične motoričke sposobnosti poboljšavaju kroz igru. Druge studije pokazuju kako roditelji/skrbnici, odgojitelji i učitelji mogu obogatiti igru kako bi ojačali njezin učinak na tjelesni razvoj. Tjelesna aktivnost počinje prije rođenja. Ti pokreti su prvenstveno refleksni, nevoljni i relativno nepovezan sa specifičnim motoričkim sposobnostima kasnije u životu. Od prve minuta nakon rođenja (a vjerojatno i prije), djeca sudjeluju u značajnim motoričkim aktivnostima koje utječu na kasniji razvoj. Kako dojenče stari, tako stječe nove lokomotorne vještine: sjede, puze, stoje, a na kraju i hodaju. Nakon što dijete prohoda, počinje kontrolirati duljinu koraka oponašajući hodanje odraslih te uči hod niz strminu.

Ovladavanje ovim vještinama izravno je povezano s učestalošću i kvalitetom iskustava koje oni stječu kroz igru. Pokazalo se da niska razina tjelesne aktivnosti u ranim godinama kasnije dovodi do zdravstvenih poteškoća. Mala djeca koja sjede kao i djeca predškolske dobi imaju veću vjerojatnost da će postati pretila u kasnijem djetinjstvu i u odrasloj dobi. Sjedilački stil igre u ranim godinama vjerojatno će se nastaviti u sjedilački način života (neaktivna djeca vrlo će vjerojatno postati neaktivni odrasli).

Fizičke prednosti igre su:

- razvoj snage, ravnoteže, spretnosti, i koordinacije,
- stjecanje samopouzdanja,
- razvoj socijalnih vještina,
- utjecaj na raspoloženje i osjećaja sreće
- dobro ponašanje,
- bolji rad mozga,
- utjecaj na sliku vlastitog tijela i samouvjerenost.

Aktivnosti koje promiču ove prednosti su: trčanje, penjanje, preskakanje, vožnja biciklom, igre s loptom, ples.

2. KOMUNIKACIJA DJECE

Komunikacija je suradnički proces koji se razvija od rođenja. Ne postoji jedan način na koji djeca uče komunicirati, ali istraživanja su pokazala da na to značajno utječu i društveno i kulturno okruženje koje okružuje dijete i individualni čimbenici kao što su njihovi interesi, sklonosti i zdravlje. Komunikacija je više od izgovorenih ili napisanih riječi, a obuhvaća mnoge oblike zajedničkog razumijevanja i izražavanja. Komunikacija je ključna za holistički razvoj djece, a dokazi istraživanja podupiru ključnu ulogu koju roditelji/skrbnici, odgojitelji i učitelji imaju u olakšavanju razvoja dječjih komunikacijskih vještina u obitelji i obrazovnom okruženju. Učenje komuniciranja s drugima jedan je od najvažnijih, ali složenih društvenih alata koje će djeca razviti, te je ključan za učenje, razvoj i dobrobit za sva ljudska bića. Dječji komunikacijski razvoj počinje rođenjem – doista, postoje dokazi da može početi u maternici. Oblikuju ga značajni ljudi u njihovim životima i neraskidivo je povezan s kulturama iz koje potječe.

Komunikacija je način na koji se povezujemo i komuniciramo s ljudima. To je dio našeg identiteta i kulture. Pomaže nam da učimo, komuniciramo s drugima i sklapamo prijateljstva. Dijete počinje komunicirati od trenutka kada je rođeno i to plaćem kao prvim znakom komunikacije. Kako se dijete razvija, važno je njegovati njegove komunikacijske vještine kako bi se bilo sposobno izražavati, jasno i samouvjereno, u svim aspektima i područjima svog života. Ako uzmemo u obzir faze djetetova razvoja: prvo komuniciraju s roditeljima, zatim s braćom, sestrama i prijateljima, a potom i s drugim odraslim osobama kao što su njihovi odgojitelji i učitelji. Dijete će naučiti komunicirati gledajući i slušajući svoje roditelje, a zatim oponašajući njihove riječi i postupke. Djeca od rođenja komuniciraju svoju znatiželju, interese, potrebe i emocije onima oko sebe. Svojem rastom počnu koristiti više riječi i složenih rečenica u komunikaciji s ljudima u svom okruženju, uključujući i drugu djecu. Povećanje vokabulara kod djece znači njihovu veću sposobnost izražavanja svojih osjećaja i emocija. Što roditelji više komuniciraju s djetetom, to će ono ranije i brže razviti te vještine.

Čitanje je izvrsna aktivnost koja pomaže poboljšati komunikacijsku sposobnost djeteta. Razvija njihovo usvajanje jezika, obogaćuje vokabular, pomaže im da komuniciraju s lakoćom i jasnoćom. Kako odrastaju, zajedničko čitanje pruža izvrsnu priliku za raspravu, stvarajući okruženje u kojem dijete može slobodno iznositi i dijeliti svoje ideje. Kroz interakciju i igru s braćom, sestrama i prijateljima dijete će uz

komunikacijske vještine razvijati i socijalne i međuljudske vještine. Ove vještine će djetetu omogućiti da se osjeća ugodnije u raznim situacijama, gdje će lakše započeti razgovore s vršnjacima i steći nove prijatelje. Komunikacija sa djecom može se odvijati kroz: jednostavne igre, razgovor s djetetom iako je premaleno da bi uzvratilo, pjevanjem i plesom s djetetom, slušanjem djeteta i odgovaranje jednostavnim odgovorima, korištenjem radnji s riječima i poticanje djeteta da ponavlja riječi, izražavanjem emocija i uvažavanja poput zahvaljivanja i grljenja, pružanjem djetetu obilja mogućnosti za razvoj svojih osjetila - vid, sluh, dodir, miris i okus.

2.1. Zašto je komunikacija toliko važna za djecu?

Komunikacija uključuje niz različitih vještina. Djeca moraju biti sposobna: razumjeti što im ljudi govore, koristiti riječi i rečenice za razgovor kako bi prenijeli svoju poruku, razumjeti i koristiti geste, znakove i govor tijela. Govor, jezik, socijalna interakcija i rana pismenost dijelovi su djetetove komunikacije. Ovi se dijelovi razvijaju zajedno i podržavaju jedni druge.

2.2. Kako djeca razvijaju komunikacijske vještine i kako komuniciraju?

Komunikacija je temelj učenja i razvoja te je najvažnija vještina koju će dijete ikada razviti. Komunikacija se s vremenom razvija i djeca prolaze kroz faze u svojoj komunikaciji. Kod neke djece ove faze prolaze brzo, a kod neke djece će trajati dulje.

Komunikacijski razvoj varira u različitim jezicima i kulturama. Mnoga djeca žive u obiteljima u kojima se govori više od jednog jezika. To im pruža priliku da budu višjezični te ih treba poticati i isticati važnost toga. Važno je da odrasli oko djeteta koriste jezik koji im je najugodniji i od kojeg će dijete najviše prosperirati. Kako djeca rastu, postaju samouvjereniji komunikatori koji su sposobni razumjeti i sebe i druge. Djeca pomoću podrške gradite svoj vokabular i razvijaju svoje komunikacijske vještine. Veliki utjecaj na sposobnost izgradnje zdravog prijateljstva ima kvaliteta komunikacije s drugima. To može smanjiti rizik od zlostavljanja i olakšati djeci da opisuju svoje osjećaje i traže pomoć ako im je potrebna. Pokazalo se da djeca s dobrim jezičnim vještinama imaju bolje rezultate u školi i mogu se kasnije bolje snalaziti u svim životnim izazovima.

Bez obzira kada dijete počne pričati, igra mu pomaže razviti važne verbalne i neverbalne komunikacijske vještine na nekoliko načina.

Temelj verbalnog jezika razvija se otkad bebe počnu gugutati dok im se pjeva, čita ili razgovara. Ti zvukovi čine temelj djetetove govorne sposobnosti. Zato je važno često razgovarati s bebama i djecom svih dobi. Bebe i mala djeca promatraju usne i oponašaju ono što čuju. Igre bi trebale biti raznovrsne, a čitanje slikovnica često. Dijete se ne rađa sa razvijenim govorom, a to znači da treba učiti jezik od nule. Ne samo da trebaju naučiti sam jezik, već trebaju naučiti kako govoriti, tj. tvoriti riječi ustima i koristiti zvukove za formiranje slova i riječi, te konačno prijeći na rečenice. Sposobnost učinkovite komunikacije s ljudima moćna je vještina i oslanja se na to da dijete može reći što želi, slušati druge i tumačiti što se događa oko njega. Govor tijela počinje kad bebe počnu pažljivo promatrati svoje roditelje. Bebe kao da prave mentalne bilješke i uče čitati govor tijela, važnu neverbalnu komunikacijsku vještinu. Kada djeca znaju čitati govor tijela, razumiju da osmijeh znači da je netko zadovoljan, a prekrížene ruke mogu značiti da je roditelj ili prijatelj ljut. Ovi zaključci poboljšavaju sposobnost djeteta da komunicira bez riječi.

3. VERBALNA I NEVERBALNA KOMUNIKACIJA

Kada razmišljamo o oblicima komunikacije, govor može biti prvi primjer koji nam pada na pamet. Međutim, često zanemarujemo važnost neverbalne komunikacije. Studije su pokazale da neverbalni znakovi poput govora tijela mogu biti jednako, ako ne i važniji od onoga što govorimo. Verbalna komunikacija sastoji se od prenošenja vaše poruke pomoću zvukova, riječi i jezika, dok neverbalna komunikacija uključuje neizrečene stvari poput pokreta očiju, govora tijela i tona. Većina ljudi svakodnevno koristi i verbalnu i neverbalnu komunikaciju. Za učinkovitu komunikaciju s drugom osobom ključno je ovladati i verbalnom i neverbalnom komunikacijom. Istraživanja su pokazala da u komunikaciji neverbalnu komunikaciju koristimo oko 80%, dok verbalnu samo 20%.

3.1. Verbalna komunikacija djece kroz igru

Najintenzivniji razvoj govora i jezika obuhvaća prve tri godine djetetova života i odvija se po predvidivim fazama – od prvog krika, glasanja, do voljnog sudjelovanja u razgovoru u kojem izražava svoje misli, osjećaje, stavove i potrebe (Posokhova, 1999). Verbalna komunikacija je način na koji dijete uči razumjeti i proizvoditi jezik kako bi komuniciralo. Pričanje, pjevanje i čitanje mogu pomoći u razvoju ove vještine. Dijete uči slušati što mu se govori, uči kako pravilno reagirati kako bi ga ljudi razumjeli, na primjer, slušajući i učeći pravila igre. Igra je način na koji djeca uče nove vještine, a jezik je jedna od najvažnijih vještina koju djeca uče dok se igraju. Mnogi autori navode činjenicu da se količina govora s dobi u igri povećava a razlog tomu leži u činjenici da starija djeca imaju više iskustva i saznanja o svijetu oko sebe i fenomenima koji ih okružuju te imaju veću količinu materijala koji moraju preraditi kako bi došli do novih spoznaja i saznanja, a najlakši način za otkrivanje uzroka pojedinih događaja djeci je upravo kroz igru i komunikaciju s vršnjacima (Duran, 1995). Svojim razvojem dijete uči da različiti predmeti imaju svoje ime te tako uče imenice (nazive stvari), glagole (što predmeti rade ili radnje riječi) i kako ih opisati. Uče koliko su igračke velike ili male. Kod male djece verbalna komunikacija nije njihov glavni oblik komunikacije. Ipak, brzo shvaćaju važnost jezika za ljude oko sebe i stoga razvijaju potrebu za verbalnom komunikacijom. Različite vrste igre imaju svoju zaslugu jer potiču različite aspekte razvoja (osjetni, kognitivni, motorički, socijalni itd.). Međutim, za poticanje ranih

komunikacijskih vještina na prvom mjestu su simboličke igre. Simbolička igra stvara kooperativan, dvosmislen kontekst koji zahtijeva od djeteta da obrati pažnju na društvene znakove i koristi rane neverbalne komunikacijske vještine. Ovaj način potiče roditelje i djecu da koriste geste, potiče nove razloge za komunikaciju, poput objašnjavanja i opisivanja, kako bi se razjasnilo značenje određenih objekata i radnji. Dakle, dok razmišljamo o načinima podizanja svijesti o ranom razvoju komunikacije svakako treba uključiti igru među različite načine za promicanje neverbalnih vještina djece. Kada se roditelji upuštaju u imaginarnu igru sa svojim djetetom, oni čine mnogo više od zajedničkog provoda i poticanja interakcije. Oni potiču korištenje nekih bitnih vještina, kao što su zajednička pažnja i geste, koje postavljaju teren za rani razvoj komunikacije.

3.2. Aktivnosti za poticanje razvoja govora i jezika

Svako dijete je drugačije i kreće se svojim tempom kada je u pitanju pričanje. Dakle, nema potrebe za brigu i stvaranja dodatnog pritiska na dijete. U komunikaciji s bebom najprije se koriste jednostavne riječi poput "da", "ma", "ba", "aa" ili "ooh". Ovi su zvukovi prihvatljivi za bebe i izvrstan su početak za navođenje djeteta na razgovor. Dijete će početi kopirati roditelja te početi stvarati vlastiti niz zvukova. Čitanje priča djeci ima iznimnu važnost, stoga im je potrebno čitati kad god je to moguće. Ne samo da će to usaditi ljubav prema čitanju i učenju i razviti njihovu maštu, već i usklađivanje riječi sa objektima na šarenim stranicama pomaže u jačanju njihovog razumijevanja. Dijete tako povezuje određene geste s određenim riječima, što će pomoći da razumiju riječi i njihovo značenje.

Kada roditelj pjeva, postoji ritam i riječi se rimuju, bebi je mnogo lakše naučiti riječi. Može ih čak potaknuti da pjevaju s roditeljem. U komunikacijska sredstva ubrajamo: govor, jezik i pismenost.

Govor je verbalno komunikacijsko sredstvo koje uključuje artikulaciju glasova. Artikulacija pojedinačnih govornih glasova i kombiniranje istih u riječi je proces koji zahtijeva preciznu neuro-mišićnu koordinaciju koja uključuje postavljanje usana, jezika, zuba i nepca, kao i kontrolu daha. Svaki jezik ima specifične glasove (foneme) ili zvučne obrasce koji su karakteristični za pojedine jezike. Razumijevanje pravila o tome kako se glasovi i zvučne kombinacije slažu (fonološka svijest) odnosi se na granu jezičnog razvoja koja uključuje zvučni sustav jezika koji se naziva fonologija.

Sposobnost djece da koriste zvukove u riječima postupan je proces koji počinje pri rođenju, ako ne i prije, a na njega utječu zvukovi koje dojenčad čuju u svom neposrednom okruženju kada ljudi govore. Dojenčad također počinje eksperimentirati s stvaranjem glasova od dana kada su rođena, a zatim uče artikulirati i pročišćavati kombinacije glasova i slaganje istih u slogove i riječi tijekom svojih interakcija s drugima.

Jezik je sustav simbola (kao što su znakovi i riječi) a služi za komunikaciju s drugima. Svaka kultura na svijetu ima jezik koji se nastavlja razvijati unutar društvenog, povijesnog i kulturnog konteksta. Govorni jezik je jedan od oblika komunikacije, iako jezici postoje i u drugim neizgovornim oblicima (kao što je znakovni ili pisani jezik). Jezik ima različite načine kao što su receptivni jezik, koji se odnosi na djetetovo razumijevanje riječi, izraza i rečenica (izgovorenih, napisanih ili potpisanih) i ekspresivni jezik, koji se odnosi na djetetovu sposobnost da koristi riječi, izraze i rečenice (izgovorene, napisane) za slanje poruka drugima. Riječi koje dijete razumije ili može koristiti nazivaju se njegovim rječnikom. Djeca razvijaju jezik na različite načine i različitom brzinom. Na primjer, uobičajeno je da djeca koja govore dvojezično govore malo duže ili da često mijenjaju jezične kodove dok obrađuju različite jezike koje čuju i govore u svom domu i obrazovnom okruženju.

Pismenost je još jedna važna komponenta razvoja komunikacije. Tradicionalno, pojam pismenosti odnosio se na pisani jezik koji uključuje vještine čitanja i pisanja te korištenje tiskanih simbola poput slova i brojeva. Razgovori, vokabular, razumijevanje, poznavanje tiska i fonološka svijest važni su aspekti razvoja pismenosti koji podupiru sposobnost komuniciranja pisanim jezikom. U današnjem digitalnom dobu, neka istraživačka literatura proširuje i dovodi u pitanje pojam pismenosti kao fokus samo na čitanje i pisanje, te skreće pozornost na druge vrste tekstova koji koriste niz tehnologija i uključuju slike, geste i zvuk. U tom smislu, pismenost obuhvaća načine na koje djeca uče komunicirati značenje kroz širok raspon znakova, simbola i medija kako bi se uključili s komunikacijskim partnerima u različitim društvenim kontekstima.

3.3. Neverbalna komunikacija djece kroz igru

Neverbalna komunikacija je prvi oblik komunikacije koji dijete koristi. Tijekom prve godine života bebe u potpunosti prenose svoje želje i potrebe kroz neverbalnu komunikaciju kao što su plač, smijeh, izrazi lica. Roditelji te neverbalne dječje geste

prevode u govor i na taj način dijete uči jezik (Duran, 2001). Na ovaj način dijete pokazuje, tjeskobu, opasnost, radost, privrženost, zabrinutost i čitav niz drugih emocija potrebnih za daljnje razumijevanje pravog značenja govorne komunikacije. Djeca ovu vještinu uče od svojih prvih mjeseci gledajući svoje roditelje. To čine tako što uče prepoznati izraze lica, sreću, smijeh ili mrštenje. Neverbalna komunikacija s djetetom u ranoj dobi ima velik utjecaj na njihove kasnije odnose s prijateljima i obitelji. Također može igrati značajnu ulogu u njihovom emocionalnom razvoju i osjećaju vlastite vrijednosti. Pomaganje djetetu u razvoju dobrih neverbalnih komunikacijskih vještina zasigurno će ga učiniti boljim slušačem i dati mu vještine potrebne za izražavanje vlastitih emocija na jasan i zreo način. Pažljivim promatranjem djece predškolske dobi koja se igraju u skupini možemo otkriti širok spektar neverbalnih signala. Govor tijela, signali očima, pokreti i dodiri samo su mali dio neverbalnog repertoara predškolskog djeteta koji u određenoj mjeri određuju međuljudsku komunikaciju i odnose unutar grupe. Autori Tatković i sur. (2016) tjelesni kontakt odnosno dodir ističu kao jedan od najsnažnijih i najučestalijih oblika neverbalne komunikacije. Neverbalna komunikacija i kod kuće i u vrtiću iznimno je važna za djetetov emocionalni, društveni i intelektualni razvoj.

Slika 1. Primjer prepoznavanja i izražavanja emocija kod neverbalne komunikacije u djece¹

¹ Izvor: <https://djecivrticdjakovo.hr/emocije/>

Jednostavne stvari poput grljenja, ljubljenja, osmijeha ili držanja za ruku potvrđuju pozitivne emocije. Kako postoji pozitivna neverbalna komunikacija, tako postoji i negativna (mrštenje, mahanje prstima, okretanje leđa i sl.). To je bitno jer dijete tako jača verbalne poruke koje su mu upućene. Djeca počinju shvaćati da osmijeh znači "Ono što si učinio bilo je dobro", a mrštenje znači "Ono što si učinio nije prihvatljivo". Ovo je temelj razumijevanja neverbalne komunikacije i način na koji djeca počinju shvaćati kako prenijeti svoje misli i emocije. Na kraju će i dijete početi koristiti neverbalnu komunikaciju kako bi pokazalo kako se osjeća. Smijati će se ako mu je ugodno, odvratiti će pogled ako mu je neugodno. Prvi oblici komunikacije koje beba koristi su upravo neverbalni. Novopečeni roditelji mogu vidjeti kako njihovo dijete okreće glavu na stranu kada ne žele više jesti "Ne", signalizirajući da je puno. Važnost neverbalne komunikacije je u tome što razvija djetetovu sposobnost razumijevanja verbalne komunikacije.

Postoji nekoliko stvari koje bi djetetu pomoglo da bolje razumije verbalnu komunikaciju:

- Kontakt očima

Uvijek treba pokušati uspostaviti kontakt očima kada razgovarate s djetetom. Kontakt očima djetetu daje do znanja da ste zainteresirani i ozbiljni u vezi s onim što vam pokušava priopćiti dajući mu na važnosti.

- Zadržavanje angažiranog držanja

Iznimno je važno da govor tijela bude primjeren uzrastu djeteta. Ako se roditelj naginjanje prema djetetu i uputi mu osmijeh, to je primjer pozitivnog govora tijela. Prekrižiti ruke, okrenuti leđa i gledati negdje drugdje primjeri su negativnog govora tijela i mogu uzrokovati da se vaše dijete osjeća kao da ga ne slušate.

- Raditi zajedno

Kada aktivno radite na problemu sa svojim djetetom, kao što je brisanje prljavštine s njegove odjeće kada padne ili korištenje maramice za brisanje nosa, vaše dijete osjeća kao da vam je aktivno stalo da mu pomognete riješiti probleme.

- Zvukovi i geste

Najočitiji oblik neverbalne komunikacije su geste rukama, poput mahanja, palca gore ili pljeskanja. To su, zajedno sa zvukovima poput "hmm" ili "uh-oh", prvi načini na koje komuniciramo sa svojom djecom bez korištenja riječi. Vrlo rano nauče značenja ovih gesta i zvukova i to formira način na koji razmišljaju o situaciji u kojoj se ti elementi koriste.

- Opuštanje

Nije uvijek lako ostati opušten s djecom u užurbanom vremenu u kojem živimo. Većina roditelja bude pod stresom u nekom trenutku u danu jer imaju masu zadataka, ali je potrebno da ostanu opušteni dok provode vrijeme sa djetetom. Često se teško zabaviti, s djetetom kada vam je na umu čišćenje kuće ili priprema sljedećeg obroka, ali kada su roditelji opušteni i angažirani sa djetetom, i ono se osjeća opušteno, a oni slatki trenuci su oni koje će dijete pamtiti cijeli život. Kako navodi Brodin (2018) „interakcija između roditelja i djeteta (majka – dijete i otac – dijete) započinje već pri rođenju“.

Kada roditelj vježba ove neverbalne komunikacijske vještine sa svojim djetetom, i ono ih uči koristiti. Istraživanja su pokazala da djeca koja se aktivno poučavaju neverbalnim oblicima komunikacije odrastanjem budu uspješnija u svojoj verbalnoj komunikaciji, te se bolje snalaze u raznim životnim prilikama i neprilikama (Klarin, 2017). Komunikacija je ključni dio zdravog društva pa nikad nije prerano podučavati dijete ovim vještinama.

Djeca neverbalnim znakovima izražavaju svoju kreativnost, potencijal i emocionalno stanje, pa tako često modeliraju ili crtaju. Na taj način odgojitelj ili roditelj može dobiti informacije o procesima koji se odvijaju u djetetu, a koje ono ne želi ili ne može izraziti riječima. Primjerice, dijete koje je ostalo bez jednog od roditelja često crta groblje, radnje koje je radilo s umrlom osobom ili mjesta koja je s njom posjećivalo te tako procesuirala tugu i uspomene (Klarin, 2017).

3.4. Uloga odraslih (roditelja i odgajatelja) u dječjoj igri

Roditelji koji se sa svojom djecom odnose kroz igru blagotvorno utječu na njegov razvoj. Kada se roditelji igraju sa svojom djecom, oni sudjeluju u njegovom razvoju i odrastanju. To pokazuje djeci da je njihovim roditeljima stalo i da žele igrati aktivnu ulogu u njegovom životu. Roditelj općenito ne mora tjerati dijete da se igra ili davati poticaje za igru, zato što djeca imaju prirodnu želju za igrom, a igra donosi razinu zadovoljstva i interesa što znači da se djeca žele igrati ne očekujući nagradu za to.

Roditelji bi se trebali truditi čitati neverbalne znakove svog djeteta i njihovo ponašanje kako bi najbolje odgovorili na njihove potrebe. Čak i ako kao roditelj odmah ne razumije što dijete pokušava izraziti ili što mu je potrebno u tom trenutku, obraćanje

pažnje na neverbalnu komunikaciju djeteta dobar je način da počne istraživati djetetove osjećaje i potrebe.

Odgojitelji u službama za odgoj i njegu ranog djetinjstva koriste širok raspon iskustava temeljenih na igri za učenje i razvoj djece umjesto da koriste strukturirane 'lekcije' ili formalna iskustva poučavanja. Postavljaju igre u zatvorenom i na otvorenom koje su primjerene dobi, a koje svako dijete može igrati sigurno i ugodno. Odgojitelji potiču učenje djece kroz igru organiziranjem igara prilagođenih dječjoj dobi, interesu, znanju, snazi, sposobnosti i kulturi kako bi se potaknula i podržala igra. Na primjer, dok dijete uči držati olovku za crtanje i pisanje, odgojitelji će djeci dati predmete različite veličine za hvatanje i jačanje djetetovih prstiju.

Odgojitelj također promatranjem djece dok se igraju uviđaju kako se igraju s drugom djecom, koje vještine i razumijevanje pokazuju u igri, te koje aktivnosti mogu poboljšati neke od njihovih vještina u određenoj igri. Jako je važno da se odgojitelj pridružuje dječjoj igri kako bi se proširilo djetetovo učenje i modelirale vještine kao što su rasuđivanje, odgovarajući jezik i pozitivno ponašanje. Kako bi se dječje ideje i igre razvile potrebno im je dati dugo neprekinuto vrijeme za igru. Nedopustivo je misliti da se djeca niže dobi razvijaju u svim složenim područjima komunikacije istodobno i da većina uči to činiti sasvim prirodno kroz sudjelovanje u interakcijama s kojima se susreću s odraslima i drugom djecom u svom svakodnevnom domu i predškolskoj ustanovi. Uloga odgojitelja ključna je u pružanju podrške dječjem komunikacijskom razvoju kako bi procvao u ranom djetinjstvu i predškolskom okruženju. Odgojitelji imaju snažan utjecaj na komunikaciju u svom okruženju, kao i na interakcije koje olakšavaju dječji govor, jezik, pismenost i komunikacijske kompetencije. Uloga odraslih u stjecanju komunikacijskih vještina djece ima iznimnu važnost jer će o tome ovisiti komunikacijske vještine u odrasloj dobi svakog pojedinca.

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

4.1. Ciljevi istraživanja

Cilj istraživanja je promatranjem ispitati verbalne i neverbalne poruke djece različite dobi.

4.2. Zadaci

Zadaci istraživanja:

1. utvrditi učestalost korištenja verbalne i neverbalne komunikacije djeteta ovisno o dobi djeteta.
2. utvrditi povezanost spola na verbalnu i neverbalnu komunikaciju u igri.

4.3. Hipoteze

1. Dijete se u igri adekvatno koristi elementima verbalne i neverbalne komunikacije.
2. Verbalna i neverbalna komunikacija u igri nisu povezane sa spolom djece.

4.4. Ispitanici istraživanja

Istraživanje je provedeno u Dječjem vrtiću Sušak, podcentar Morčić, Rijeka. Promatranje je provedeno na desetoro djece iste mješovite odgojno-obrazovne skupine s dodatnim provođenjem engleskog jezika. Izabrana je mješovita skupina kako bi bilo moguće promatrati i dječake i djevojčice različite dobi. U istraživanju je sudjelovalo 10 djece u dobi od 3 do 7 godina. Od toga je bilo 5 djevojčica i 5 dječaka. Promatranje je odrađeno uz pristanak roditelja, te je za svako dijete korišteno izmišljeno ime.

4.5. Instrumenti istraživanja

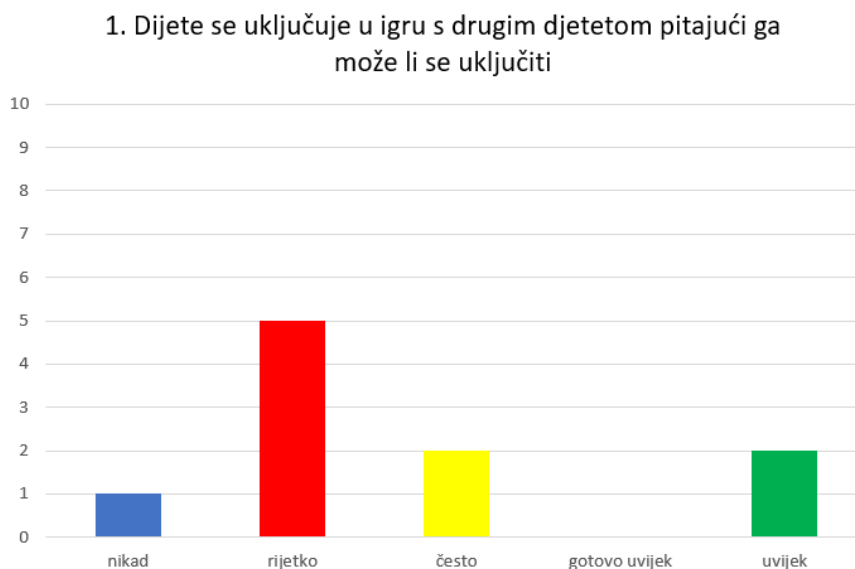
Istraživanje se provelo pomoću matrice opservacije. Matrica sadržava deset pitanja, od kojih je pet bilo vezano za verbalnu i pet pitanja vezano za neverbalnu komunikaciju djece u igri. Prvo pitanje je trebalo odgovoriti koliko često djeca pitaju drugu djecu mogu li se priključiti u igru sa njima. U drugom pitanju trebalo se zaključiti koliko često tijekom igre djeca verbalno komuniciraju s odgojiteljem. Treće pitanje je dalo odgovor koliko često kroz igru djeca međusobno verbalno komuniciraju. Četvrtim pitanjem se saznalo koliko često dijete svoje nezadovoljstvo izražava podignutim glasom. Peto pitanje dalo je odgovor koliko često dijete u igri verbalno oponaša drugo dijete. Šesto pitanje je vezano za neverbalnu komunikaciju i daje odgovor koliko često pri uspostavljanju komunikacije u igri dijete koristi osmijeh. Sedmo pitanje pomaže zaključiti koliko često dijete reagira plačem ako je igra završila kako njemu ne odgovara. U osmom pitanju zaključujemo koliko često dijete pokazuje facijalnu ekspresiju ljutnje ako se tijekom igre ne osjeća ugodno. U devetom pitanju htjelo se utvrditi koliko se često djeca gledaju u oči tijekom komunikacije u igri. Deseto pitanje pokazuje koliko često dijete pokazuje čuđenje podižući obrve i otvarajući usta na ponašanje druge djece u igri kad im se interesi razlikuju.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

5.1. Rezultati obzirom na vrstu komunikacije koju djeca koriste tijekom igre

1. pitanje: Dijete se uključuje u igru s drugim djetetom pitajući ga može li se uključiti

Pri promatranju ovih desetero djece u igri, primijećeno je da njih petero rijetko pita drugu djecu mogu li se uključiti u igru, njih dvoje često pita, a dvoje pita uvijek. Jedno dijete ne pita nikad (Slika 2.).

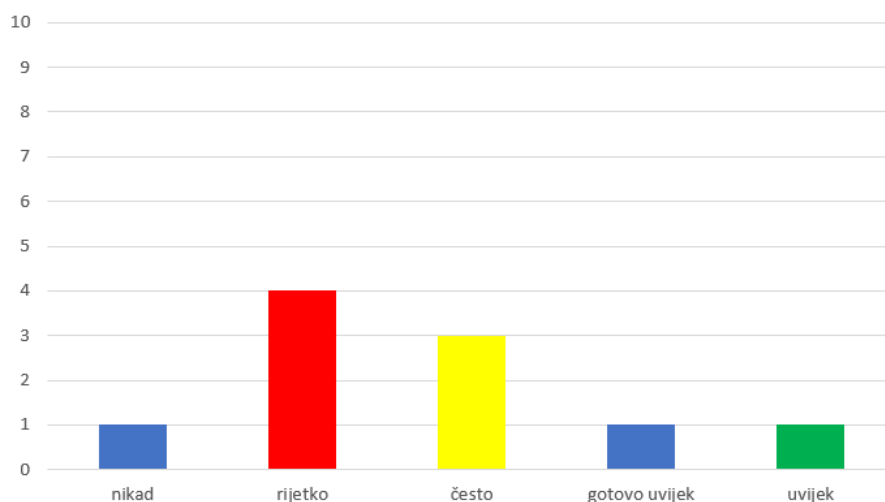

Slika 2. Analiza uključivanja u igru s drugim djetetom postavljanjem pitanja

2. pitanje: Dijete verbalno komunicira s odgojiteljem tijekom aktivnosti

Četvero djece rijetko komunicira s odgojiteljem tijekom aktivnosti, njih 3 često, a po 1 nikad, gotovo uvijek i uvijek (Slika 3.).

2. Dijete verbalno komunicira s odgojiteljem tijekom aktivnosti

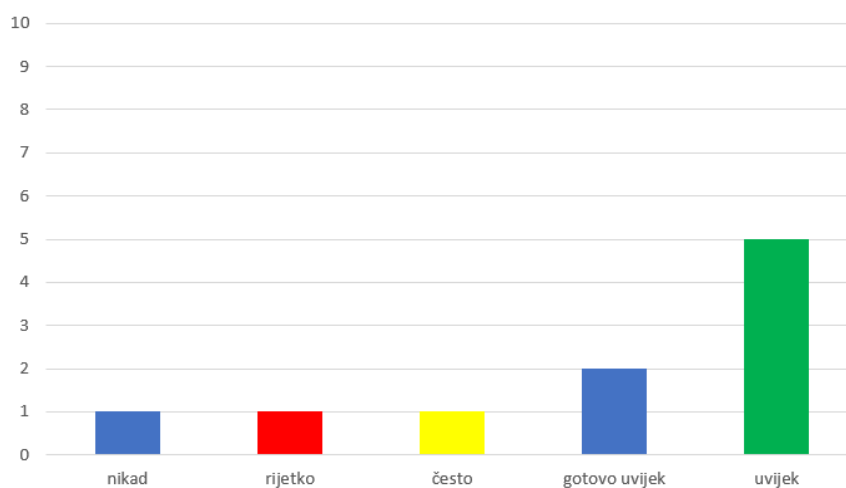

Slika 3. Analiza verbalne komunikacije djeteta s odgojiteljem tijekom aktivnosti

3. pitanje: Dijete verbalno komunicira s drugim djetetom tijekom aktivnosti

Jedno dijete prilikom igre rijetko verbalno komunicira, 1 često, 1 nikad, 5 uvijek i 2 gotovo uvijek (Slika 4.).

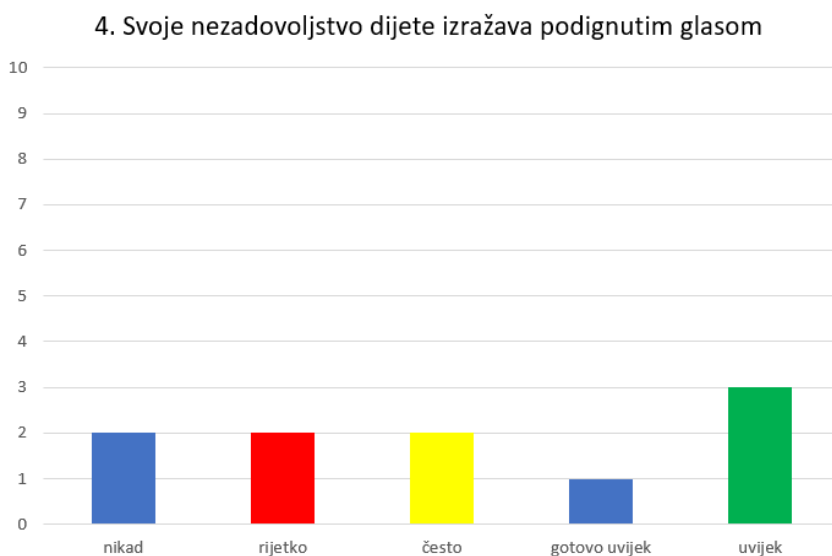
3. Dijete verbalno komunicira s drugim djetetom tijekom aktivnosti

Slika 4. Analiza komunikacije s drugim djetetom tijekom aktivnosti

4. pitanje: Svoje nezadovoljstvo dijete izražava podignutim glasom

Troje djece je svoje nezadovoljstvo uvijek izražavalo podignutim glasom, jedno gotovo uvijek a po dvoje nikad, rijetko i često (Slika 5.).

Slika 5. Učestalost izražavanja nezadovoljstva djeteta podizanjem glasa

5. pitanje: Koliko često dijete u igri oponaša verbalno ponašanje drugog djeteta

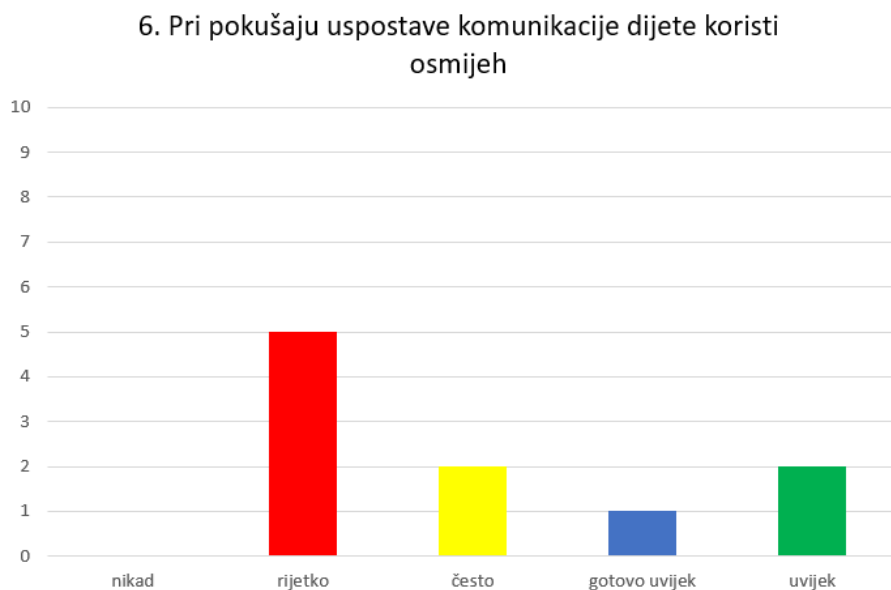
Četvoro djece često oponaša verbalno ponašanje druge djece u igri, 3 gotovo uvijek, 2 uvijek, 1 rijetko (Slika 6.).

Slika 6. Učestalost oponašanja verbalnog ponašanja drugog djeteta tijekom igre

6. pitanje: Pri pokušaju uspostave komunikacije dijete koristi osmijeh

Pri pokušaju uspostave komunikacije petoro djece rijetko koristi osmijeh, 2 uvijek, 2 često, te 1 gotovo uvijek (Slika 7.).

Slika 7. Učestalost oponašanja verbalnog ponašanja drugog djeteta tijekom igre

7. pitanje: Ako igra nije završila prema očekivanju djeteta ono reagira plačom

Ako igra nije završila prema očekivanju djeteta, njih 5 nikad ne plače, 3 rijetko i 2 uvijek (Slika 8.).

Slika 8. Učestalost reagiranja plačom kod neželjenog ishoda igre

8. pitanje: Ako se dijete ne osjeća ugodno tijekom igre na licu mu je vidljiva facijalna ekspresija ljutnje

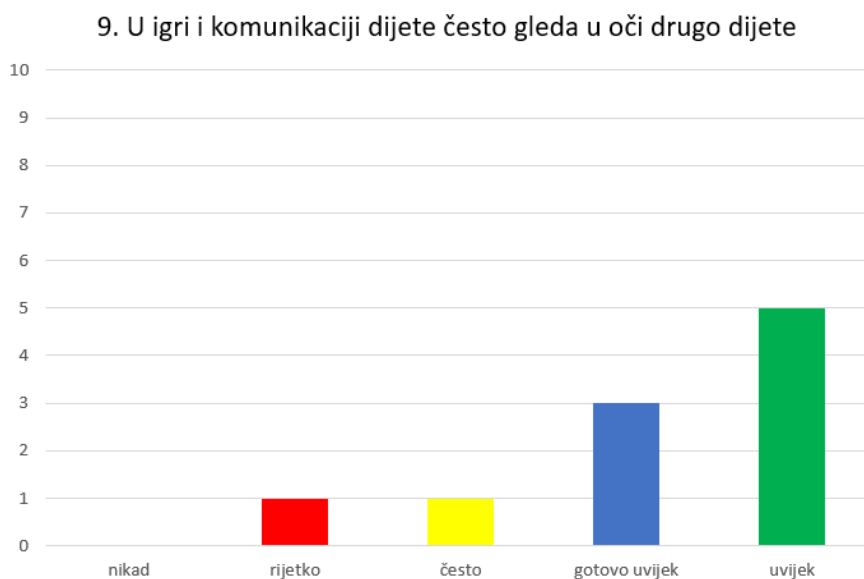
Ako se dijete ne osjeća ugodno tijekom igre, kod njih 5 vidi se uvijek facijalna ekspresija ljutnje, kod 1 rijetko, 1 nikad, kod 1 djeteta često, te kod 2 gotovo uvijek (Slika 9.).

Slika 9. Učestalost pojave izraza ljutnje na licu djeteta tijekom igre

9. pitanje: U igri i komunikaciji dijete često gleda u oči drugo dijete

Djeca se u komunikaciji i igri u 5 slučajeva uvijek gledaju u oči, njih 3 gotovo uvijek, po 1 rijetko i često (Slika 10.).

Slika 10. Učestalost oponašanja verbalnog ponašanja drugog djeteta tijekom igre

10. pitanje: Dijete izražava čuđenje podižući obrve i otvarajući usta na ponašanje

5 djece uvijek izražava čuđenje podizanjem obrva i otvaranjem usta na ponašanje druge djece u igri kad im se interesi razlikuju, 2 gotovo uvijek, 1 nikad, 1 često te 1 rijetko. Ni u ovom pitanju spol djeteta nema nikakvu ulogu (Slika 11.).

Slika 11. Učestalost izražavanja čuđenja podizanjem obrva i otvaranjem usta kao reakcija na različite interese druge djece tijekom igre

5.2. Rezultati vezani uz povezanost spola s verbalnom i neverbalnom komunikacijom

1. pitanje: Dijete se uključuje u igru s drugim djetetom pitajući ga može li se uključiti

Pri promatranju ovih desetero djece u igri, nismo primijetili nikakvu značajnu razlika vezano uz spol.

2. pitanje: Dijete verbalno komunicira s odgojiteljem tijekom aktivnosti

U ovom pitanju primijećeno je da su djevojčice sklonije verbalnoj komunikaciji s odgojiteljem tijekom aktivnosti, za razliku od dječaka.

3. pitanje: Dijete verbalno komunicira s drugim djetetom tijekom aktivnosti

I ovdje je primijećeno da i u međusobnoj komunikaciji tijekom igre djevojčice češće verbalno komuniciraju od dječaka.

4. pitanje: Svoje nezadovoljstvo dijete izražava podignutim glasom

Nije primijećena nikakva razlika u izražavanju vezano uz spol djeteta.

5. pitanje: Koliko često dijete u igri oponaša verbalno ponašanje drugog djeteta

U ovom slučaju dječaci pokazuju veću sklonost takvom ponašanju, za razliku od djevojčica.

6. pitanje: Pri pokušaju uspostave komunikacije dijete koristi osmijeh

Ni u ovom pitanju nije uočena nikakva razlika vezano uz spol djece.

7. pitanje: Ako igra nije završila prema očekivanju djeteta ono reagira plačem

U ovom odgovoru primijećeno je dječaci su skloniji plaču od djevojčica.

8. pitanje: Ako se dijete ne osjeća ugodno tijekom igre na licu mu je vidljiva facijalna ekspresija ljutnje

I u ovakvim situacijama dječaci pokazuju veću sklonost ljutnji od djevojčica.

9. pitanje: U igri i komunikaciji dijete često gleda u oči drugo dijete

Nije uočena razlika obzirom na spol.

10. pitanje: Dijete izražava čuđenje podižući obrve i otvarajući usta na ponašanje

Ni u ovom pitanju spol djeteta nema nikakvu ulogu.

6. RASPRAVA

6.1. Učestalost korištenja verbalne i neverbalne komunikacije ovisno o njihovoj dobi

Prvi zadatak ovoga rada bio je utvrditi učestalost korištenja verbalne i neverbalne komunikacije djeteta predškolskog uzrasta ovisno o dobi djeteta. Nakon provedene opservacije pomoću prikazane matrice vidimo da djeca u igri i komunikaciji gotovo jednako koriste kako verbalnu tako i neverbalnu komunikaciju. S obzirom na situaciju, nekad je izraženija verbalna, a nekada neverbalna komunikacija. U ovom istraživanju smo zaključili da mlađa djeca (od 3 - 4 godine) svoje misli i osjećaje najlakše iskazuju neverbalnom komunikacijom, dok starija djeca (od 4 – 7 godina) najčešće verbaliziraju svoje osjećaje, s čime se slažu i slijedeći autori. Proces komunikacije ja-porukama je i kod djece i kod odraslih osoba dugotrajan proces koji treba razvijati i njegovati. To je važan element verbalne komunikacije i povezanih aspekata (Bašić, Koller-Trbović i Žižak, 2005.). Dakle možemo reći da se od samog rođenja dijete uči komunicirati i razvija svoju komunikaciju, kako verbalnu tako i neverbalnu ovisno o svojoj dobi i okruženju u kojem odrasta.

Prva hipoteza je bila da se dijete u igri adekvatno koristi elementima verbalne i neverbalne komunikacije. Na temelju rezultata u ovom istraživanju može se zaključiti da se prva hipoteza prihvaća.

6.2. Povezanost spola na razlike u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji u igri

Drugi zadatak je bio utvrditi povezanost spola na verbalnu i neverbalnu komunikaciju u igri. Na temelju provedenog istraživanja došli smo do rezultata kako su pri verbalnoj komunikaciji djevojčice ipak puno aktivnije, kako pri komunikaciji sa odgojiteljem tako i sa djecom uključenom u igru. To se jasno vidi na rezultatima prva tri pitanja gdje se dijete uključuje u igru s drugim djetetom pitajući ga može li se uključiti, na drugom pitanju gdje su djevojčice sklonije verbalnoj komunikaciji s odgojiteljem tijekom aktivnosti, kao i na trećem pitanju kad djevojčice osjetno češće verbalno komuniciraju sa djecom uključenom u igru. Ono što je značajno za ovo istraživanje jeste da bez obzira što se djevojčice puno više verbalno izražavaju tijekom igre nego dječaci, oni češće koriste oponašanje verbalnog izričaja druge djece. Iz slijedećeg

pitanja vidimo da osmijeh kao neverbalni znak komunikacije podjednako koriste i dječaci i djevojčice, ali odgovori na sedmo i osmo pitanje sugeriraju da se dječaci češće koriste neverbalnim znakovima kojim izražavaju ljutnju i tugu (plač). Dječaci su kroz igru skloniji stvoriti konflikt upravo zbog takvog izražaja emocija, dok su djevojčice miroljubivije i imaju pozitivnije reakcije na nastali problem u igri. Ono što je još bitno za izdvojiti je da dječaci prilikom rasprave o specifičnoj temi nude rješenje problema, a djevojčice potiču razgovor o osjećajima koje vežu za određen problem (Sivrić, Aničić 2014.). Istraživanje je pokazalo da u ovoj skupini veću sklonost verbalnom izražavanju pokazuju djevojčice nego dječaci. Pri komunikaciji prilikom aktivnosti i igre djeca često gledaju u oči svog suigrača neovisno o spolu, isto tako i često podižu obrve i otvaraju usta na ponašanje druge djece u igri ako im se interesi razlikuju, ali opetovano neovisno o spolu. Razlike vezano za spol nema kod verbalne komunikacije podignutim glasom.

Druga hipoteza bila je da verbalna i neverbalna komunikacija u igri nisu povezane sa spolom djece. Može se zaključiti da je ova hipoteza djelomično prihvaćena jer su uočene neke razlike po spolu.

7. ZAKLJUČAK

Igra doprinosi razvoju svih motoričkih sposobnosti djeteta od fine i grube motorike, koordinacije pokreta, spretnosti, pravilnog držanja. Važna je za održavanje tjelesnog zdravlja, potiče kognitivne procese pri učenju itd. Da bi dijete razumjelo i koristilo ono što je uočilo kao razliku između viđenog i značenja istog, potreban je odrasli pojedinac (roditelji, odgojitelj) koji će mu svaki novi doživljaj imenovati i objasniti. Učenje temeljeno na igri potiče kritičke vještine, razumijevanje i sklonosti koje su ključne za cjeloživotno učenje i dobrobit svakog djeteta. Djeca se, kao i odrasli koriste verbalnom i neverbalnom komunikacijom. Kroz igru možemo prepoznati dječje emocije, te po njihovim neverbalnim znakovima zaključiti kakvo im je raspoloženje (sreća, ljutnja, tuga), te kako su prihvaćeni od grupe svojih vršnjaka. Na izrazu lica najviše možemo saznati o raspoloženju djeteta. Osmijeh odražava radost, plač nezadovoljstvo. Kako se razvija verbalna komunikacija tako se razvija i neverbalna komunikacija koja napreduje i postaje sve složenija s odrastanjem djeteta i najčešće je dijete ne može kontrolirati. Dijeljenje informacija o interesima i sposobnostima djeteta između roditelja i odgojitelja je izuzetno bitno, kako bi odgojitelji mogli planirati najbolje igre za dijete na temelju njegovih interesa i sposobnosti. Komunikacija s djecom i odraslima, empatija, samostalnost, poštivanje pravila, suradnja, odgovornost, samokontrola, samo su neke od socio-emocionalnih sposobnosti koje dijete razvija kroz igru, a sve to ga priprema za kasnije uključivanje u svijet odraslih.

Da bi dijete pravilno razvijalo svoje sposobnosti neophodni su roditeljska ljubav i skrb, kao i angažmani interes djeteta za ono što radi. Dominantna dječja aktivnost je igra pa je logično da je igra od iznimne koristi njegov razvoj. Da bi dijete moglo rasti sretno i zadovoljno potrebno je da odrasta u sredini koja će mu to omogućiti. Kako bi se razvoj oba oblika komunikacije ostvario i kako bi djeca što bolje usvojili komunikacijske vještine odgojitelj bi trebao promatrati dijete, pratiti dječje potrebe, sudjelovati u igrama te pristupati djeci pozitivnim stavom. Biti dobar odgojitelj znači imati dobar odnos s djecom i surađivati s roditeljima te tako svakodnevno profesionalno napredovati, a što će nam onda biti od velike pomoći u daljnjem radu u odabranom zanimanju. Privilegija odgojiteljskog posla je biti dio dječjeg svijeta. Biti odgojitelj ispunjava, zahtjevno je, iziskuje puno truda, ali dječji osmijeh i radost je nešto što vrijedi doživjeti.

Rezultati ovog istraživanja daju dva odgovora: dijete se u igri adekvatno koristi elementima verbalne i neverbalne komunikacije te neverbalna i verbalna komunikacija samo su djelomično povezane sa spolom djeteta.

8. LITERATURA

1. Bašić, J., Koller-Trbović, N., Žižak, A. (2005). Integralna metoda u radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima – teorijski pristup. Alinea, Zagreb.
2. Brodin, J. (2018.) It take two to play. „it take two to play: Reflection on play in children with multiple disabilities. Today's Children - Tomorrow's Parents, str. 47-48, 28-39.
3. Došen Dobud, A. (2016.) Dijete - istraživač i stvaralac. Alinea, Zagreb
4. Duran M. (1995). *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
5. Klarin, M. (2017). Psihologija dječje igre. Sveučilište Zadar
6. Peteh, M. (2018). Radost igre i stvaranja. Alinea, Zagreb. str., 96.
7. Piaget, J. (1962). Play, dreams, and imitation in childhood. New York: Norton.
8. Rajić, V., Petrović-Sočo, B. (2015). Dječji doživljaj igre u predškolskoj i ranoj školskoj dobi.
9. Sivrić M., Aničić A. (2014.), Gender Differences in Pre-school Children's Communication, Hum : časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, Vol. 9 No. 11. - 12., str. 76-79
10. Slunjski, E. (2013). Integrirani predškolski kurikulum. Zagreb: Mali profesor
11. Šegud, M. 2015. Komunikacija odgajatelja i djece u igri i strukturiranim aktivnostima. Školski vijesnik. 64 (1), str. 91 – 111.
12. Tatković, N., Diković, M., Tatković, S. (2016). *Pedagoško – psihološki aspekti komunikacije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

PRILOG – MATRICA

Dijete: _____ Dob: _____ Spol: _____ Datum: _____

Molimo navedite koliko često dijete koristiti dolje navedeno u komunikaciji i interakciji s drugom djecom i odgojiteljem	Nikad	Rijetko	Često	Uvijek	Bilješke
1. Dijete se uključuje u igru s drugim djetetom pitajući ga može li se uključiti					
2. Dijete verbalno komunicira s odgojiteljem tijekom aktivnosti					
3. Dijete verbalno komunicira s drugim djetetom tijekom aktivnosti					
4. Svoje nezadovoljstvo dijete izražava podignutim glasom					
5. Koliko često dijete u igri oponaša verbalno ponašanje drugog djeteta					
6. Pri pokušaju uspostave komunikacije dijete koristi osmijeh					
7. Ako igra nije završila prema očekivanju djeteta ono reagira plačem					
8. Ako se dijete ne osjeća ugodno tijekom igre na licu mu je vidljiva					

facijalna ekspresija ljutnje					
9. U igri i komunikaciji dijete često gleda u oči drugo dijete					
10. Dijete izražava čuđenje podižući obrve i otvarajući usta na ponašanje druge djece u igri kad im se interesi razlikuju					

POPIS SLIKA

Slika 1. Primjer prepoznavanja i izražavanja emocija kod neverbalne komunikacije u djece

Slika 2. Analiza uključivanja u igru s drugim djetetom postavljanjem pitanja

Slika 3. Analiza verbalne komunikacije djeteta s odgojiteljem tijekom aktivnosti

Slika 4. Analiza komunikacije s drugim djetetom tijekom aktivnosti

Slika 5. Učestalost izražavanja nezadovoljstva djeteta podizanjem glasa

Slika 6. Učestalost oponašanja verbalnog ponašanja drugog djeteta tijekom igre

Slika 7. Učestalost oponašanja verbalnog ponašanja drugog djeteta tijekom igre

Slika 8. Učestalost reagiranja plačem kod neželjenog ishoda igre

Slika 9. Učestalost pojave izraza ljutnje na licu djeteta tijekom igre

Slika 10. Učestalost oponašanja verbalnog ponašanja drugog djeteta tijekom igre

Slika 11. Učestalost izražavanja čuđenja podizanjem obrva i otvaranjem usta kao reakcija na različite interese druge djece tijekom igre

SAŽETAK

Igra je bitan aspekt razvoja djeteta koji odražava kognitivne promjene, ali je prvenstveno važna zbog druženja i interakcije s drugom djecom ili odraslima. Igra je vrlo važna, pogotovo u ranom djetinjstvu, ali i za razvoj komunikacijskih vještina koje sadrže verbalne i neverbalne oblike komunikacije.

Glavni ciljevi istraživanja bili su utvrditi učestalost korištenja verbalne i neverbalne komunikacije djeteta predškolskog uzrasta ovisno o dobi djeteta, te promatrati djetetovu komunikaciju u igri.

Istraživanje je provedeno na desetero djece iste mješovite odgojno-obrazovne skupine s dodatnim provođenjem engleskog jezika, dobi od 3 do 7 godina (5 djevojčica i 5 dječaka), a provedeno je pomoću matrice opservacije koja je sadržavala 10 pitanja, 5 vezanih za verbalnu i 5 za neverbalnu komunikaciju djece u igri. Istraživanje je pokazalo da djeca u igri i komunikaciji gotovo jednako koriste verbalnu i neverbalnu komunikaciju, a obzirom na situaciju, nekad je izraženija verbalna, a nekada neverbalna komunikacija. Mlađa djeca svoje misli i osjećaje najlakše iskazuju neverbalnom komunikacijom, dok starija djeca najčešće verbaliziraju svoje osjećaje. Što se tiče utjecaja spola, rezultati ukazuju da pri verbalnoj komunikaciji djevojčice puno aktivnije, kako pri komunikaciji s odgojiteljem tako i s djecom uključenom u igru.

Ključne riječi: dijete, igra, verbalna komunikacija, neverbalna komunikacija, matrica opservacije

SUMMARY

Play is an important aspect of a child's development that reflects cognitive changes, but it is primarily important because of socializing and interacting with other children or adults. Play is very important, especially in early childhood, and for the development of communication skills that include verbal and non-verbal forms of communication.

The main objectives of the research were to determine the frequency of use of verbal and non-verbal communication of a preschool age child depending on the child's age, and to observe the child's communication in play.

The research was conducted on ten children of the same mixed educational group with additional English language training, aged 3 to 7 years (5 girls and 5 boys), and was conducted using an observation matrix that contained 10 questions, 5 related to verbal and 5 for children's non-verbal communication in play.

Research has shown that children use verbal and non-verbal communication almost equally in play and communication, and depending on the situation, sometimes verbal and sometimes non-verbal communication is more pronounced. Younger children express their thoughts and feelings most easily through non-verbal communication, while older children usually verbalize their feelings. As for the influence of gender, the results indicate that girls are much more active in verbal communication, both when communicating with the teacher and with the children involved in the game.

Keywords: child, game, verbal communication, non-verbal communication, observation matrix